

Sieroszewski, Wacław

Kurhany, stare śmietniska, oraz cmentarze w widłach Niemna i Hańczy

---

Światowit 3, 163-164

1901

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

2.

**Kurhany, stare smietniska, oraz cmentarze w widłach
Niemna i Hańczy.**

Kraj sfalowany, żwirowaty, usiany głazami narzutowemi, nosi wszędzie widoczne ślady epoki lodowej. Niegdyś lesisty, zachował jeszcze tu i owdzie duże szmaty sosnowych borów. Ludność mieszana: rusińska, litewska i polska, przedstawia wysoce ciekawy materiał etnograficzny—ślady stare rozmaitych narodowości, płynących tędy od wieków z północy na południe, oraz z zachodu na wschód i odwrotnie. Z nazw wsi, jak: Jatwież, Dorgoń, Kadysz, wnosić można, że mieszkali tu Jadz-

Rys. 54.

Rys. 55.

Rys. 56.

Rys. 57.

wingowie. Niezrozumiałe nazwy niewiadomego pochodzenia, jak: Anhalia, Kowniany—też zwracają uwagę etnografa. Wśród wzgórz naturalnych trafiają się dość gęsto oddzielne, sztuczne kurhany, sypane wały, lub szeregi mogił. Ludność tamtejsza zwie je zwykle „szwedzkiami.“ Tak nazywają np. długi, sypany wał w okolicy miasteczka Sopockiń, okopy nad jeziorem Hańcza w Justyanowie (majątku p. Morawskiego) i t. d. Na drodze z tego majątku do Sejn, za mostem przez jeziora, gdzie dwie góry, niby strażnice, stoją z obu stron drogi i panują nad okolicą, widać na prawo ślady fos i wałów. Na szczycie bronionego przez nie wzgórz stał zapewne ongi zameczek warowny, gdyż znajduje się tam duże smietnisko, obfitujące w żelastwo, cegłę i wyroby gliniane. Kraży

głucha wieść, że miał to być zameczek krzyżacki. Odosobnione wzgórze i wypukłości, noszące ślady obozów, budowli lub mogił z czasów późniejszych, częstokroć zawierają jednocześnie narzędzia i szczątki bardzo starożytne. W pobliżu wsi Czortek nad kanałem Augustowskim, gdzie, jak wiadomo, były krwawe utarczki w 30-tym roku, na dużym kurhanie, w miejscowości Sonicze, współrzędnie z zardzewiałymi kartaczami, grota mi lanc, mosiężnymi upiększeniami temblaków wojskowych, został znaleziony rozbita młotek kamienny, okrzeski krzemienne, skorupy garnków czy urn starożytnych. Często kurhany tutejsze nie stoją samotnie, lecz tworzą szeregi, ciągnące się w pewnym kierunku, zwykle wzdłuż wód biejących. Znane mi kurhany na Soniczach, Bierwieniszkach i w Swiacku, majątku p. Piotra Górskiego, ciągną się z północo-zachodu na północo-wschód. Za wyjątkiem wyżej wspomnianego kamiennego młotka, który jest starannie ogładzony, znajduwane w tych okolicach narzędzia krzemienne należą do wyrobów łupanych. Do takich również należą strzałki, noże i okrzeski z wydmuchu Bereżańskiego. Bereżany jest to wieś na lewym brzegu Niemna, w odległości 2-ch mil od Grodna z biegiem rzeki. Wydmuch kopalny leży u przewozu nad samą rzeką, na północ, w odległości paruset kroków od ostatniej chałupy. Jest to urwisko żółtawego piasku, z kądem wiatr wydmuchuje szczątki krzemiennych wyrobów, starych garnków i przedmiotów późniejszych, nawet nowożytnych. Ogromna ilość okrzesków krzemiennych i obfitość krzemienia w żwirze nadbrzeżnym pozwala przypuszczać, że była tu pierwotnie fabryka narzędzi krzemiennych. Jednocześnie: rozbite urny, garnki, zwięglone lub zmurszałe kości ludzi i zwierząt, wskazują na cmentarzysko. Kawalki cegły palonej dowodzą, że mogła tu następnie znajdować się wieś. Z przedmiotów metalowych znalazłem tu pieniążek z czasów Jana Kazimierza, kawalki noża typu sybirskiego, wreszcie gwoździe i wędki zupełnie współczesne. W okolicy istnieją liczne podania o skarbach, podziemnych źródłach i pieczarach.

Wacław Sieroszewski.

3.

WYJAŚNIENIE.

Na str. 85 tomu II „Światowita“ z 1900 r. zamieściła Szanowna Red. *do-pisek*, dotyczący wsi Gruszów. Zaśchodzi tu nieporozumienie. W tej stronie gub. Kieleckiej pow. Miechowskiego leżą *dwie wsie* tego nazwiska.

Gruszów przezemnie wspomniany nic nie ma wspólnego z Gruszowem, o którym wspomina Sz. Redakcyja.

Rodzina moja od r. 1824 sąsiaduje z Gruszowem i musiałaby coś wiedzieć o niezwykłych wykopaliskach, jakie tam mogłyby być znalezione.